

A negyvenéves színház

A Vigszínház negyvenedik születésnapjára.

1896 tavaszán Szécsi Ferenc bekopogtatott Jókai Mór lakásába és a század-vég legnépszerűbb magyar íróját arra kérte, hogy írjon prólógust a Vigszínház megnyitására.

A Vigszínház — Helmer és Fellner bécsi építészek barokkpalotája — az akkori Budapest szélén állt, mint végvár, a pocsolyás rétek, kormos malom-épületek határvidékén. A színházi világ szakértői meghökkentek és csodálkoztak. Kinek juthatott eszébe az a gondolat, hogy azon az elhagyott, nehezen megközelíthető külvárosi vidéken színházat nyisson? Azok azonban, akiknek eszébe jutott — négyen voltak: Keglevich István gróf, Ditrői Mór, Faludi Gábor, Szécsi Ferenc dr. — hittek és bíztak abban, amit csináltak. Az is igaz, hogy kívülök senki más nem hitt a színház jövőjében.

Jókai, amikor a készülő új színház dramaturgia bekopogtatott hozzá, előzékenyen és kedvesen, ahelyett, hogy elfogadta volna a prólógus megírására szóló megbízást, mindjárt egész darabot ajándékozott az új színháznak. Ez volt „A Barangok, avagy a peoniai vojvoda”. Háromfelvonásos vígjáték, amelyről körülbelül mindenki tudta, hogy meg fog bukni. A bukás a következő szereposztásban következett be:

Barang Ubul	Molnár László
Borcsa	Hunyadi Margit
Ibolyka	Varsányi Irén
Géza	Fenyvesi Emil
Barang Tamás	Szathmáry Árpád
Nandine	Nikó Lina
Szigrid	Topolczay Dezső
Barang Jaques	Hegedüs Gyula
Miriam	Delly Emma
Tallérosy Zebulon	Szilágyi Kornél
Horkász	Magyar János
Karampopulosz	Mátrai Béla
Jean	Kassai Győző

A Barangok bemutatója előtt Barna Izsó karmester ünnepi nyitányt vezetett, azután Kozma Andor prólógusa következett. Az első magyar szót Lenkel Hedvig mondta ki, mint Vig szellem.

Gál Gyula Plautust, Balassa Jenő Molièret és Beregi Oszkár Kisfaludy Sándort játszotta a prólógusban.

Színház — gyerekcipőben

Az ünnepi megnyitó estét hosszas készülődés előzte meg, mert ez volt nálunk az első eset, amikor minden közhatalmi támogatás nélkül, magánvállalkozók alapítottak színházat. A részvénytársaság élén Keglevich gróf, Silberstein Ötvös Adolf, Váradi Antal, Fekete József, Náday Ferenc, Faludi Gábor és Szécsi Ferenc működtek.

A színház titkári asztalánál élénk kedélyű, szellemes fiatalember ült: Heltai Jenőnek hívták.

Az első siker négy nap múlva következett be. Bissonnak az Államtitkár úr című francia bohózatát játszották és ezzel a bemutatóval a Vigszínház valósággal eljegyezte magát a francia színházi irodalommal. Sorra következtek Hennequin és Weber, Fiers és Caillavet, Tristan Bernard, majd a drámaírók is: Bernstein, Bataille és a többiek. Az első idők nevezetes sikerei voltak: A helyettes, a Mozgófényképek, a Loute, a Baccarat, a Boldogság, a Trilby és ez a színvonal csaknem négy esztendeig uralkodott a Vigszínház műsorán.

Az ezredik előadást 1899 március 22-én ünnepelte a színház, a Dr. Pepi című bohózattal, amelynek egyik szerepét Hettyey Aranka játszotta. A jubileum alkalmával Hajnali vendég címmel kis jelenetet játszott el Hegedüs Gyula és Delly Emma.

Ekkor a Vigszínház már rendkívül népszerű volt. Gyermekeivel egybeestek a magyar színműrodalom kezdődő fellendülésével. A francia hatás alatt írt szellemességek ekkor jelentek meg először magyar színpadon. Emellett a színház együttese — amelyből az említettek kivül Alpár Irén, Biró Gizella, Haraszthy Hermin, Kalmár Piroska, Kész Rózsi, Lánzy Ilka, Pécsi Paula, Szép Olga, Sipos Etel, Szilasi Rózsi, Góth Sándor, Kertész Ella, Gyöngyi Izsó, Kazaliczky Antal, Pintér Imre, Ráthonyi Akos, Szerémy Zoltán, Tanay Frigyes nevét kell hirtelenében feljegyeznünk — megteremtette a magyar naturalista színjátszást, a deklamálás

helyett természetesen ejtett szót hozott a színpadra. A Nemzeti Színház tagjai is szívesen vendégszerepeltek a Vigszínházban, mert megéreztek a naturalista játék új lehetőségeit. Így került színre a Nöstényfarkas olasz verista dráma Jászai Marival. Ebben az időben volt nagy siker a Gyurkovics lányok Csillag Terézszel.

Az első magyar darab, amely száz előadást ért meg a Vigszínházban: Herczeg Ferenc Ocskay brigadérosa volt.

Hőskor

Az első délutáni előadást 1896 október 18-án tartották, amikor Beöthy László Béni bácsi című bohózata került színre. Az első éjszakai előadásra 1901 Szilveszterén került sor, amikor a Zsába című francia bohózatot játszották századszor. Másnap, 1902 január 1-én a színház az Ocskay brigadéros előadásával megnyitotta magyar ciklusát és száz magyar darabot játszott sorozatos egymásutánban.

Ez volt a Vigszínház hőskora, amikor egyik óriási sikert a másik követte. Ettől az időtől a Vigszínház elsorangú szerepet vitt Budapest színházi életében. Itt kerültek színre Herczeg Ferenc, Molnár Ferenc, Bródy Sándor, Heltai Jenő, Szomor Dezső, Lengyel Menyhért legnagyobb sikerű darabjai. A közönség szeme előtt nőttek nagyságokká Hegedüs Gyula, Fenyvesi Emil, Tanay Frigyes, a Góth-pár, Varsányi Irén, Szerémy Zoltán, Balassa Jenő, Haraszthy Hermin, Vendrey Ferenc és a többiek.

A vendégszereplők sorából elég, ha feljegyezzük Novelli, Zaccani, Salvini, Réjane, Agnes Sorma, Yvette Guilbert, Tina di Lorenzo, Reinhardt, Wegener, Bergner, Moissi és Bassermann nevét.

A Vigszínház híres és nagy színháza lett Budapestnek. Igazgatója Faludi Gábor, (aki csak néhány éve halt meg), megírta emlékiratait. A kiadatlan kötetet a fia, Faludi Miklós őrzi.

Ebből a kéziratból derül ki, hogy a Vigszínháznak egy alkalommal felakarták emelni az adóját.

Faludi Gábor meghívta az illetékes adóhatóság képviselőjét a Takácsok

ímű Gerhardt Haptmann darab előadására. Amikor a dráma második felvonásában a takácsok berontanak a színpadra és tükröt, bútort, mindent összetörnek, az igazgató az adótiszthez fordult:

— Tessék megnézni, mi történik a színpadon és tessék elgondolni, mibe kerül egy ilyen darab természetű előadása!

Nem is emelték fel a színház adóját. Az előadás meggyőzte az adóhatóságot.

A nagy igazgató fiai, Sándor és Miklós, szintén résztvettek a színház vezetésében. Faludi Sándor Stuttgartban bankár volt, onnan tért haza a színházhoz. Üzletember lévén sohasem járt a színpadon. Egyszer azonban kijelentette, mégis csak lehetetlen, hogy még sohasem fordult meg a színháza színpadán. Az egyik előadás közben felvette az inaszereplő livróját s bement a színpadra.

A szerep szerint levelet kellett átadnia, a főszereplőnek, Góth Sándornak. Góth Sándor, amikor az inas ruhájában az igazgatót pillantotta meg, a váratlan meglepetés csaknem zavarba hozta. Az anekdóta szerint egy hajszál választotta el attól, hogy azt ne mondja a levél átadójának:

— Köszönöm, igazgató úr.

Új jelző: „vigszínházi”

A háborúelőtti Vigszínház színvonalára a legjellemzőbb, hogy új jelzöt teremtett: „vigszínházi”. Ez a jelző jelentette az izlést, a hozzáértést, a kifogástalan együttest és a pompás színpadokat. Társadalmi körökben annyira népszerű lett, hogy lakásokat rendeztek be „vigszínházi” eleganciával.

A színháznál is elegáns társaságbellé szellem uralkodott. A „Faludi-éra”, ahogy ezt az időt nevezték, külföldet ismerő tapasztalataival rányomta bélyegét nemcsak a művészi teljesítményekre, hanem a belső megszervezettségre és az üzleti elvekre is.

Volt darab, amelyet Faludi Gábor azal a biztos tudattal adott elő hogy nem lesz sikere. Mégis előadta. Mint mondta:

— Nemcsak arra vagyok kíváncsi, hogy mit mondanak a kritikusok, az esztéták, a színház barátai, hanem arra is, hogy mit szól egy „ilyen” darabhoz a közönség.

A közönség válaszolt. Megtörtént, hogy sikerben részesítette a csekély értékű darabot is, de megtörtént, hogy váratlanul elejtette azt a produkciót is, amelytől mindenki, ha nem is nagy anyagi, de erkölcsi eredményt várt.

Amikor kitört a háború, eljött az első gázsredukció ideje a Vigszínház-

ban. A színház tagjai kivétel nélkül beleegyeztek fizetésük leszállításába.

Faludi Gábor azonban megígérte, hogy ha a színház kibírja a háborús időket, a különbözetet visszafizeti a színészeknek.

A színház kibírta a háborút, anélkül, hogy egy napra is bezárt volna s Faludi Gábor vissza is fizette a gázsi-különbözetet a tagjainak az utolsó fillérig.

Külföldön is ismerték a Vigszínházat.

Bárdi Ödönnel történt meg, hogy Párizsban jegyet kért az Odeon-színházba és amikor kiderült, hogy a budapesti Vigszínház tagja, az Odeon titkára felkiáltott:

— Ez az a színház, ahol jobban játsszák a francia darabokat, mint Párizsban!

A Vigszínház azonban visszaadta a kölcsönt, nemcsak a franciáknak, hanem a németeknek, angoloknak és amerikaiaknak is. Nagy szerzőinek darabjai a vigszínházi bemutató után bejárták a világot.

A legnagyobb siker talán az Ördög, Molnár Ferenc vígjátéka volt.

Az 1910-ben megtartott ötezredik előadás után a háborúig egyenes vonalban haladt és fejlődött a színház előadásainak értéke és az együttes művésze.

A háború után, 1920 október 11-én vette meg Ben Blumenthal, amerikai színházi vállalkozó, a színházat. Művészi vezetését az akkori rendezőre, Jób Dánielre, az adminisztratív vezetést Roboz Imrere bízta.

12.000 előadás

Még a Vigszínház több mint tizenkétezer előadást tartott.

Gárdájából Ödly Árpád, Pethes Imre, Uray Tivadar és Bajor Gizi a Nemzeti Színházhoz kerültek. Legújabb Csontos Gyula is. Lukács Pál Amerikába származott, Kertész Dezső a Magyar Színházba került. A híres, nagy hősnők közül Gombaszögi Frida visszavonult a színpadtól.

Hosszabb ideig szerződésben voltak a színháznál Fedák Sári, Tökés Anna, Titkos Ilona, Kosáry Emmi, Honthy Hanna, Törzs Jenő, Somlay Artur, Rajnay Gábor, Kürti József. A Vigszínház adta a színpadnak Makay Margitot, Gaál Franciskát, Ágay Irént, Dayka Margitot, Jávör Pált, Ráday Imrét, Somló Istvánt, Mály Gerőt. Ez a színház nevelte és teremtette meg a neves epizódista színészek legnagyobb részét. Hogy csak egy pár nevet említsünk: Maklár Zoltán, Peti Sándor, László Miklós, Sarkadi Aladár, Szeghő Endre, Pártos Gusztáv, Fenyő Emil, Zátory Kálmán.

Aki számított és számít a színpadon, csaknem mind játszott a Vigszínházban.

Legújabb gárdája nagyrészt fiatalokból áll. Rendezői: Hegedüs Tibor és Tarnay Ernő. A színház fiatal gárdájában az említetteknek kívül a színpad legtehetségesebb reményei szerepelnek. Muráti Lili, Tolnay Klári, Szombathelyi Blanka, Ajtay Andor, Vértés Lajos, Bihar József, Gellért Endre csak a legutóbbi időben tűntek fel és máris a régi nagyok helyére állította őket a kitűnő vigszínházi nevelés és irányítás.

Negyvenéves multjával a Vigszínház töretlen művészi erőben áll előttünk. Ma is megfelel küldetésének és hivatásának. Megharcolta harcát, végül küzdötte a legnehezebb időket és rangban, színvonalban az első helyek egyikét őrzi ma is. Bizalommal nézhet újabb jubileumok elé.

